

הלכות בציעת הפת סימן קסו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מג]

וְצִירָף עֵינָיו לְדִינָא⁽³⁶⁾.

(36) ולמעשה, דעת הגר"פ שיינברג (חידושי בתרא) שהואיל ונשאר המשיב בצ"ע, ספק ברכות להקל, וכן פסקו הב"ב איש חי (שנה א פ' אמור אות טז) והב"ב החיים (ס"ק נט) שלא לברך, משום שכך פסקו כמה אחרונים.

[ביה"ל ד"ה אבל]

וְהוּא שֶׁלֹא בְדַבְרֵי הַפְּרִימָנוּדִים שֶׁרָצָה לומר שְׂבָאֵן נָה לְכָל עֲלָמָא יוֹצֵאִים, לְיָתֵא⁽³⁷⁾.

(37) אמנם בשעה"צ לקמן (סי' רי"ג ס"ק יח) כתב כפמ"ג, וכן העיר השו"ת הלכות (סי' יז) ונשאר בצ"ע.

[משנ"ב ס"ק מח]

שְׂאִין מְכַרְכֵּין עֲלֵיהֶם אֵלָא עוֹבֵר לַעֲשׂוֹתָן וְלֹא אֶחָד-כָּךְ⁽³⁸⁾.

(38) ומי שהכניס משקה לפיו בלא ברכה, כתב השו"ע לקמן (סי' קעב ס"א) שיבלענו ולא יברך עליו אחר כך ברכה ראשונה, והרמ"א שם חלק עליו, וכתב שיש לברך עליו אחר כך ברכה ראשונה. ובביאור דברי הרמ"א כתב המשיב שם (ס"ק ד), שאף שכאן מבואר שאין לברך ברכה ראשונה לאחר שבלע המאכל, מ"מ כיון שנוכח בעוד המשקה בתוך פיו, באותה שעה חל עליו חיוב ברכה ודומה קצת ליעו"ב לעשייתו ולכן אפשר לברך עליו אחר כך. ולמעשה כתב המשיב שם (ס"ק ה), שרוב הפוסקים נקטו כדעת השו"ע.

[משנ"ב ס"ק מט]

גַּם-כֵּן אֵינוֹ רָשָׁא, מִשּׁוֹם כִּרְכָּה שְׂאִינָה צְרִיכָה⁽³⁹⁾.

(39) ובביאור הטעם שאסור לברך מספק, כתב בשעה"צ לקמן (סי' רטו ס"ק כא) שאיסור ברכה לבטלה, אף על פי שלדעת כמה מן הראשונים אינו אלא מדרבנן, מ"מ כיון שאסמכוהו אקרא ד'לא תשא' החמור משאר לאוין, וגדל חומרתו חשוב כחומר חייבי כריתות ומיתות בית דין, וגם עונשו גדול, ולפיכך אפילו ספיקו חמור משאר ספיקות דרבנן, ועל כן אסור להחמיר ולברך מספק.

ומשמע שאינו מברך אפילו ברכה בלא שם ומלכות, וראה מה שכתבנו בביה"ל לקמן סי' רכא ס"א ד"ה אם.

[משנ"ב ס"ק נ]

אֶפְלוּ הָכִי מְהֵנִי בְּדִיעָבֵד אִם בֶּרֶךְ 'שֶׁהַכֹּל'⁽⁴⁰⁾.

(40) וכן לענין יין, כתב השו"ע לקמן (סי' רס"א) שברכת 'שהכל' פוטרנו, וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק נא]

דְּמַלְת 'רַחֲמָנָא' קֹאֵי בְּמָקוֹם הַשֵּׁם⁽⁴¹⁾.

(41) ומטעם זה יש שכתבו, שמי שמסופק אם חייב לברך ברכה או לא, רשאי לברך בלשון 'רחמנא', ואין בכך משום הזכרת שם שמים לבטלה (פני יהושע ברכות יב, א ד"ה ויותר נראה, בן איש חי שנה א נשא אות ט, וערוך השלחן סי' רב ס"ג). אמנם בשו"ת רעק"א (מהדו"ק סי' כה) כתב שאין לעשות כן, מפני שכשאומר שם בלשון לע"ז בתוך ברכה נחשבת הברכה כברכה שמוכר בה השם [וכן כתבו החוות דעת (יו"ד סי' קי בבית הספק ד"ה בס"ק ב), החתם סופר (נדרים ב, א), והעמק שאלה (יתרו שאילתא ג), וכן צידדו הפמ"ג (סי' רט משב"ז ס"ק ג, הובא בשעה"צ שם ס"ק יג), והפתחי תשובה (יו"ד סי' שכח ס"ק א)]. וכן פסקו בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ד סי' מ אות כז) ובשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' ג), וכן דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק נר שבת פ"ב הע' כד), וראה מה שכתבנו לעיל (סי' מז ס"ק כט) ולקמן (סי' רט ס"ק ט).

[ביה"ל ד"ה במקום]

וְאִם בֶּרֶךְ 'בּוֹרָא מִינִי מוֹנוֹת', דַּעַת הַרְבֵּה אֲחֵרוֹנִים דִּיצָא בְּדִיעָבֵד⁽⁴²⁾.

(42) וכל זה, כשאנו מתכוין לפטור בברכה זו אלא את הפת, שאז אם לא תפטור הברכה את הפת, לא יהיה לה על מה לחלו. אבל אם בירך 'מוזנות' על פרפרת, ונתכוין לפטור בכך אף את הפת, כתב במשנ"ב לקמן (סי' קעו ס"ק ב ובשעה"צ שם ס"ק ב) בשם השיטה מקובצת שאינו פוטר בכך את הפת [וראה משנ"ב לקמן סי' ר ס"ק י, ומה שכתבנו שם].

[ביה"ל שם]

וְאֵלֶּיָּה נָכַח בְּשֵׁם הַדְּרִישָׁה בְּסִימָן קסח כְּתִב, בְּכִרְכָּת 'בּוֹרָא מִינִי מוֹנוֹת' הִיא בְּרָכָה כּוֹלֶלֶת כְּמוֹ 'שֶׁהַכֹּל'⁽⁴³⁾.

(43) אך כיון שיצאנו בברכה זו רק בדיעבד, כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ד סי' מ אות א) שלא יאכל על סמך ברכה זו אלא רק חתיכה קטנה שדרך להניחה בפעם אחת בפיו ולא יותר, לפי שאין לאכול דבר שיצאנו ידי חובת ברכות רק בדיעבד [וראה משנ"ב לקמן סי' רג ס"ק ג ומה שכתבנו שם]. ומשום כך, יש להמתין ולא לאכול ממאכל זה עד שיתחייב בברכה אחרת, ויכול לשם כך לשנות את מקומו באופן שיתחייב בברכה נוספת, ואז יש לברך את הברכה הראויה למאכל זה ולאכול את השאר. מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק דיני נר שבת עמ' רעא) שאין לעשות עצה זו אלא במקום שספק אם יצא, מה שאין כן בענינו שבוודאי יצא אלא שאין זה לכתחילה.

[ביה"ל שם]

וְיוֹצֵא עַל כָּל דְּבָרָא⁽⁴⁴⁾.

(44) וכל שכן שפוטרת דבר שספק אם ברכות 'בורא מני מוזנות', כמבואר לקמן (סי' רח ס"ז ד"ה עד).

הלכות בציעת הפת סימן קסו

(נד) שנים * או רבים, * אחד מברך לכלם. ודוקא (נה) הסבו שהוא דרך קבע (או בעל-הבית (נו) עם בני-ביתו, דהוי כהסבו) (סו), אבל אם היו יושבים * בלא הסבה, כיון שאינם נקבעים יחד, כל אחד מברך לעצמו. ואם אמרו נאכל כאן או במקום פלוני, כיון שהכינו מקום לאכילתן (נז) הוי קבע ואפלו בלא הסבה. והאידנא שאין אנו רגילים בהסבה, * ישיבה דיון בשלחן אחד, או בלא שלחן במפה אחת, הוי קביעות, ואפלו לבני חבורה בהסבה דידהו דמי. (נט) ולדידן אפלו קבעו מקום לאכילתן או יפעל הבית עם בני-ביתו, לא מהני, * אלא אם כן ישובו (ס) בשלחן אחד או במפה אחת: * יב * אם היו רוכבים ואמרו (יד) נאכל, אף-על-פי שכל אחד אוכל מפרו * שלא ירדו מהבהמות, מצטרפין, (סא) כיון שעמדו במקום אחד, אבל אם היו אוכלים (טו) (סב) והולכים, לא. (סג) ואם היו אוכלים בשדה מפזרים ומפרדים, אף-על-פי שאוכלים כלם בשעה אחת ומפרד אחד, כיון (סד) שלא קבעו מקום ואוכלים מפזרים אינם מצטרפין: * יג * והיא דלא קבעו מקום דאמרינן שכל אחד מברך לעצמו, (סה) * אם כן

ק' חספות שם וס'א"ש ונכני ינה וס'א"ה ר' בי"ח ס'א"ה וס'א"ה חס'ר ס'א"ה ק' ש' רכני ינה שם ת' חק

באר היטב

סימן ריד, מ"א: (יד) נאכל. אע"ג דלעיל כתב דלא מהני אמירה אא"כ נשבו בשלחן א', הני בבית אבל בשדה דליכא שלחן הוי קביעות באמירה בלא

באר הגולה

בבית יוסף דכתב, דכיון שהוא ספקא דרבנן, לענין פרשת 'המוציא' יצא בדיעבד. ולקאמרי ל' מה שכתב הרמב"ם דבעינן שיוכיר על-פ' פנים מענין הברכה, והכא לא הוכיח כי אם ברמז בעלמא, וידין מצני ברבא דזו, ועל-כן לא העמקתי זה עם לשון הראשונים בענין זה: * או רבים וכו'. וכל זה לענין פת, ולענין יין ושאר פירות נתבאר בסימן ריג, עין שם: * אחד מברך לכלם. ואפלו אם המסבין יודיעו בעצמן לברך, מכל מקום הדור מצנא הוא שאמרו דברך ויציא פלם, דברך עם הדור (מפדני' יוס' טוב בפרק ביצה מברכין סימן לג, ושם כתב גם הרמ"ן): * בלא הסבה. עין מגן אברהם שהעתיק בשם שלטי-גבורים, דאם מקצתן מסבין, אחד מברך לכלם אף שאין מסבין: ועין בפרי-מגדים שכתב דלדידן ישיבה הוי בהסבה, הוא הדין בבשרי מקצתן מהני. ולענין דעמי צריך עין גדול על עקר דברי המגן-אברהם בשם שלטי-גבורים, שהרי מבאר לקמן בסימן קצג סעיף ב דאף השלישי צריך לקבע אתם בהסבה על-ג' פנים בגמר אכילה, ולדידן ב' ישיבה, וכמבאר בהדיא בדברי הרא"ש בפרק שלשה שאכלו דמקצת נובע זה הדין, וידוע שישת הרא"ש ושארי פוסקים, וכן חסם השלחן-צריך דמתינתן מרי בין בברכת 'המוציא' ובין בברכת-המזון וחד דיקא הוא למהרי"ה, וצריך עין גדול: * ישיבה דידן. אבל עמידה לא מהני (וחספות בברכות מ"ג בבור המוחליל הואיל, בסוף הדבור, ומהעתיק בבית-יוסף סימן רצו, וכן כתב הב"ח). ושאני הריא דסעיף יב דסוגי בעמידה, דשם הם יושבים על המזון: * אלא אם כן ישובו בשלחן אחד וכו'. עין במגן-אברהם סעיף קטן כו שהסביר טעם הדבר: דבבית דאיכא שלחן ואין פלם אוכלים על שלחן אחד, מוכח דאין דעתם לקבע יחד ובטל מה שקבעו מקום מתחלה. והנ"ל בבאורו כתב, דאב שטפ מקום העתיק המסביר 'בשלחן אחד' וכו', ובאמת לא בעינן כלל שלחן אחד או מפה אחת היכא שקבעו מתחלה לאכל יחד, או בעל-הבית עם בני-ביתו, אלא כל יושבין ואוכלין ביחד, והני שאינם מפזרים אחד מה ואחד מה, מצטרפים, וכמו בסעיף יב, ודלא כמגן-אברהם: * שלא ירדו מהבהמות. צריך לומר "דלא ירדו מהבהמות" (מאמר-מרבין), וכן הוא לקמן בסימן קצג סעיף ג: * אם כן המברך להוציאם וכו'. הקשה הש"י, דמאי אשמעינן דוקא הכא, הא אפלו בדרבנא נמי צריך המברך להוציאם והשומעים לצאת? ועין באליה רבה שפרין, דאפשר דקבעו, אף שצריכין פניה לצאת, מכל מקום אין צריך לכת להוציאם, דמסתמא פננתו כן כיון שקבעו, דמיקא דשליח-צבור הולקע בשופר דלקמן סימן תפס"ט⁵¹, ובהו תרצו גם כן שארי אחרונים:

מתחלה נאכל, דהליכה מבטל הקביעות. ואם יושבים בעגלה אחת ואמרו נאכל כאן, ואוכלין יחד, מסתפק המגן-אברהם דאפשר דמצטרפין⁵⁰, דאף-על-גב דבעלמא נוסע בעגלה כמהלך דמי, מכל מקום כיון שעל-פ' פנים כלם יושבים באגדה אחת יש לומר דמצטרפין, וכן נוטה דעת האליה רבה להקל; ובספיקה, פשוט אף להמגן-אברהם להקל דמצטרפין⁵⁰, דקביעות גמור הוא. כתבו האחרונים, דשמש המשמש בסעודה יוצא בברכת 'המוציא' אם שומע ומתפנן לצאת, אף-על-פי שהולך וקא תדיר ואינו קבוע אצל השלחן, מפני שדרך אכילתו בכה: (סג) ואם היו אוכלים וכו'. צריך לומר "וכן אם" וכו', ואדלעיל קאי שאמרו נאכל כאן וישובו לאכל, אפלו הכי לא מהני כיון שהיו מפזרים, דבעינן שיהיו במקום אחד (מאמר-מרבין): (סד) שלא קבעו מקום ואוכלים וכו'. חד ענינא הוא, (סה) ורצה לומר, שלא קבעו מקום בשעת אכילתן אלא שאכלו מפזרים זה לצד זה ללא, לכה לא מהני אף שאמרו מתחלה נאכל כאן: * יג (סה) אם כן שער הגזיון

(נל) רמב"ם בפרק א מהלכות ברכות, ועין בבאור הגר"א בסימן סח שכתב דכן הוא פננת הרמב"ם שם, והוכיח זה גם כן מן המגארא: (נז) דאף דשם הוא דעת רבי מאיר, הא כתב שם הרא"ש ושארי הראשונים דהלכה כרבי מאיר. ומכל מקום מסתפקנא, אפשר דדוקא בזמנא שהיו קורין להשם ויחברו בלשון זה: (נג) אף דלא מפר זה בדברי רבי מאיר, הוא לא נחית לזה רק להשימיענו דכיון שהזכיר מענין הברכה יצא, אבל גם הוא מודה דבעינן שם ומלכות, דהא כתבו כל הראשונים דלפי הפסקנא רבי יוחנן סבירא לה כרבי מאיר, ונבי יוחנן סבירא לה דבעינן שם ומלכות: (נד) אבל בלא אמרו נאכל לא מהני אפלו לדידן ישיבה אצלנו כן בהסבה, דהא בעינן דוקא על שלחן אחד: (נז) מאמר-מרבין. ועין בבאור הגר"א שם והא הסיק כן בכל זה לדינא, אף דכפוש השלחן צריך כתב

הַלְבוֹת בְּצִיעַת הַפֶּת סִימָן קסו

ביאורים ומוספים

(48) וכן כתב השו"ע לקמן (סי' קצג ס"ג) לגבי קביעות לזימון.

[משנ"ב ס"ק נג]

דאף דברכות נאמרין בכל לשון⁽⁴⁵⁾.

[משנ"ב ס"ק סב]

ואם יושבים בעגלה אחת ואמרו נאכל כאן, ואוכלין יחד, מסתפק המגן-אברהם דאפשר דמצטרפי⁽⁴⁹⁾.

(45) אמנם למצוה מן המובחר, כתב לקמן (סי' קפה ס"ק א) שצריך לברך דוקא בלשון הקודש.

[משנ"ב ס"ק נד]

והטעם מבאר לקמן ריש סימן קצג במשנה ברוכה⁽⁴⁶⁾.

(49) ולגבי קרנות של רכבת, כתב בערוך השלחן (סכ"ו) שמועילה אמירה לענין צירוף, משום שקרנות אלו חשובים כבית ממש, אולם רק אם יושבים הסועדים סמוכים זה לזה ולא מפורדים או מפורדים [וראה מה שכתבנו לקמן סי' קצג ס"ק ב].

(46) ובטעם החילוק כתב לקמן (סי' קצג ס"ק ב), שדוקא בתחילת הסעודה שקובעים לאכול יחדיו דעתם להצטרף, מה שאין כן בסוף הסעודה שדעתם להיפרד זה מזה, לכן צריך לברך כל אחד לעצמו. וטעם נוסף כתב שם, שכיון שברכת הזמון דאורייתא היא, החמירו בה.

[משנ"ב ס"ק שם]

ובספינה, פשוט אף להמגן-אברהם להקל דמצטרפי⁽⁵⁰⁾.

[ביה"ל ד"ה אחד]

הדור מצוה הוא שאחד יקריא ויהיה קולם, דברב-עם הדרת מלך⁽⁴⁷⁾.

(50) ובביאור החילוק בין עגלה לספינה, ראה מה שכתבנו לקמן סי' קצג ס"ק כו.

(47) ולענין המנהג בזמנינו, כתב במשנ"ב לקמן (סי' קסח ס"ק כא) ובביה"ל לעיל (סי' קסה ס"ב ד"ה והרא"ש) שאין אדם מוציא את חבריו בברכת המוציא, וכן כתב במשנ"ב לקמן (סי' ריג ס"ק יב) ולעיל (סי' ח ס"ק יג), שאין אדם מוציא את חבריו כמעט בשום דבר מאכל. ובטעם הדבר כתב שם, שאפשר שהוא משום שאין הכל בקיאים להתכוון לצאת ולהוציא [וראה מה שכתבנו בסי' ריג שם].

[ביה"ל ד"ה אם]

מכל מקום אין צריך לבנו להוציא, דמסתמא בנתו כך כיון שקבעו, דיומא דשליח-צבור תחוקע בשופר דלקמן סימן תקפט⁽⁵¹⁾.

(51) שם (ס"ט) מבואר שמי שתקע בשופר והתכוון להוציא את כל מי ששומע תקיעתו, ושמע השומע והתכוון לצאת ידי חובתו, אף על פי שהתקע לא חשב על פלוני זה ששמע תקיעתו, מי"מ יצא, שהרי התכוון להוציא לכל מי שישמענו.

[משנ"ב ס"ק סא]

ומהני, כיון שאמרו נאכל והכינו בזה מקום לאכילתן⁽⁴⁸⁾.

